

Motion till riksdagen 2019/20:39

av **Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2018/19:136 Ett modernt public service nära publiken – Villkor 2020–2025

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår propositionen i den del som avser förslaget om att andra bör få anmäla tjänster till förhandsprövning.
2. Riksdagen avslår propositionen i den del som avser förslaget om att Sveriges Television och Sveriges Radio i sin nyhetsverksamhet ska ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör formulera enskilda uppdrag rörande minoritetsspråken till bolagen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en uppräknings bör göras motsvarande det överskott som uppkommit på public service-kontot under 2019 men till högst 4 procent av nuvarande nivå under 2020 och därefter 2 procent (inklusive Rikabmedlen) och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Fria, självständiga och oberoende medier utgör en viktig grundsten i bygget av en stabil demokrati. I Sverige finns en mycket lång tradition av tryck- och yttrandefrihet och dagens medielandskap innehåller en stor mångfald av privata och gemensamt ägda tv- och radiokanaler och tidningar. Det är via de offentligt finansierade företagen Sveriges Television (SVT), Sveriges Radio (SR) och Utbildningsradion (UR), de vi sammantaget i dag kallar public service, och deras breda uppdrag som befolkningen tillförsäkras bl.a. opartisk samhällsinformation, nyheter, underhållning och kulturupplevelser. Att såväl journalistiken som hela public service står oberoende i förhållande till politiken är helt grundläggande.

Regeringen har i sin proposition om villkor och riktlinjer för public service under tillståndsperioden 2020–2025 bl.a. föreslagit att kärnuppdraget för public service-företagen ska breddas, att företagen ska få möjlighet att stärka sin journalistiska bevakning i svagt bevakade områden och att fler ska få möjlighet att begära förhandsprövning. Vänsterpartiet instämmer med en del av regeringens bedömningar men ställer sig kritiska till andra. Den tekniska utvecklingen har på mycket kort tid påverkat hur vi tar del av nyheter, radio och tv. Det har inneburit nya affärsmodeller, nya arbetsätt och ekonomisk påfrestning för såväl public service som för de privata aktörerna. Det finns därmed många skäl att i grunden se över riktlinjerna för public service. Vi beklagar att alltför många delar i denna översyn har riktats mot konkurrenssituationen mellan public service och privata/kommersiella medier, och i denna behandling verkar public service dra det kortaste strået. Vi menar att arbetet för nya villkor snarare borde syfta till att vässa public service och fokusera på att bolagen ska få så bra förutsättningar som möjligt för att hänga med i digitaliseringen och skapa högkvalitativa program som kan nå hela befolkningen. För att public service ska kunna fylla sitt uppdrag krävs bl.a. en god och långsiktig finansiering, hög legitimitet hos svenska folket och oberoende gentemot statsmakten, politiker och näringsliv.

Vänsterpartiet vill ha en bred radio och tv i allmänhetens tjänst med ett utbud som gör att den som vill kan klara sig utan kommersiella kanaler och dyra abonnemang och ändå få tillgång till information, underhållning och utbildning. För många är det i dag självklart att ta del av public service-utbudet på en rad olika plattformar. Traditionella radio- och tv-sändningar i marknätet står sig fortfarande starka, men för allt fler är det naturligt att ta del av nyheter och andra program via dator och mobiltelefon vid en tidpunkt som de själva väljer. Att utöka kärnverksamheten så att även de egna plattformarna på fritt tillgängliga och öppna delar av internet inkluderas är ett steg i rätt riktning. Vi delar regeringens bedömning att detta steg kan tas redan nu men att det är mycket viktigt inför nästa sändningsperiod att få lagstiftning på plats som ger möjlighet till granskning av saklighet och opartiskhet även på internet.

3 Förhandsprövningen

Förhandsprövningen innebär att nya programtjänster eller andra viktigare tjänster som public service-bolagen vill lansera måste anmälas till regeringen och Myndigheten för press, radio och tv för prövning och godkännande. Det som prövas är tjänstens marknadspåverkan och hur den bidrar till att uppfylla uppdraget i allmänhetens tjänst. Regeringen föreslår nu att andra aktörer ska kunna anmäla tjänster till förhandsprövning. Vänsterpartiet menar att detta förslag är mycket problematiskt och ett hot mot programföretagens oberoende.

Konstitutionsutskottet har vid två tillfällen gjort bedömningen att förhandsprövningen i sin nuvarande form inte strider mot yttrandefrihetsgrundlagen. Vid båda dessa tillfällen har faktumet att tjänsterna endast kan anmälas av public service-företagen själva lyfts fram som en faktor till varför det är gångbart. Både konstitutionsutskottet (2013/14:KU3y) och regeringen (2010/11:KU20) slår fast att det är kombinationen av att endast nya tjänster prövas samtidigt som endast programföretagen kan avgöra vad som ska prövas utgör grunden för bedömningen att förhandsprövningen inte går emot yttrandefrihetsgrundlagen. Vad som har förändrats sedan den borgerliga regeringen och

KU gjorde den bedömningen framgår inte av propositionen. Vi uppfattar att det saknas en ordentlig konsekvensanalys av hur förslaget till nya förutsättningar påverkar t.ex. etableringsfrihet och principen om förbud mot hindrande åtgärder.

Vi oroar oss för att den teoretiska gränsen mellan att granska innehåll och form inte är så tydlig i praktiken. Ska man ta ställning till om en tjänst konkurrerar och om den innebär en väsentlig förändring av nuvarande utbud måste man förstås också titta på vad tjänsten innehåller.

Med regeringens förslag om att även tillåta andra aktörer att anmäla nya tjänster sätter man public service-bolagen i en knepig sats konkurrensmässigt. Förslaget innebär att man ger kommersiella intressen, som är konkurrenter till public service, ett stort inflytande över programföretagens arbete och utveckling. I och med att medielandskapet förändras snabbt och så även förutsättningarna så riskerar förslaget att bakbinda public service-bolagen. Behovet av en eventuell förhandsprövning blir en fråga som beaktas då förslag bedöms. Vid en prövning kan man behöva redovisa idéer och affärsmodeller som i ett privat bolag klassas som affärshemligheter. Vi menar att man på allvar ska beakta risken att systemet framkallar en sorts självcensur.

Oberoendet för public service behöver stärkas snarare än att utmanas med ett nytt system för förhandsprövning. Det är beklagligt att regeringen har svängt sedan kommittéarbetet och nu vryttrandefrihetsgrundlagen och borde väga tyngre i detta sammanhang.

Riksdagen bör avslå propositionen i den del som avser förslaget om att andra får anmäla tjänster till förhandsprövning. Detta bör riksdagen besluta.

4 Beredskap och säkerhet

Att tydliggöra och skriva in SVT:s och SR:s roll i totalförsvaret genom ett beredskapsuppdrag är positivt. Även om en del farhågor lyfts om hur uppdraget påverkar oberoendet ser vi inte att den risken är överhängande. Kravet på planlagd utbildnings- och övningsverksamhet är nödvändigt för att totalförsvaret ska fungera vid kris eller krig. Skrivningarna som nu förs in innebär att programföretagen har rätt att ställa krav på finansiering för att kunna fullfölja sitt uppdrag och dessa krav måste sedan bli bemöta. De senaste åren har t.ex. SVT:s säkerhetskostnader fyrdubblats.

5 Sändningarnas innehåll

I propositionen framgår att regeringen har en hög ambitionsnivå för public service med fortsatt bredd i programutbudet och fokus på att spegla hela landet. Vi välkomnar den ambitionsökning som framgår i uppdraget att stärka den journalistiska bevakningen i svagt bevakade områden. Tyvärr har man inte tagit i beaktande att den nya målsättningen innebär betydande kostnadsökningar och vi har därför i avsnittet rörande finansieringen argumenterat för att bolagen behöver få ekonomisk förstärkning.

6 Ett stärkt nyhetsuppdrag

Public service roll för att spegla hela landet och befolkningens mångfald samt för att bidra till att synliggöra vårt samhälles komplexitet är mycket viktig. Länder med ett starkt public service har invånare som är mer insatta i politik och samhällsfrågor. En central del i detta är nyhetsförmedlingen. Tyvärr ser vi att det finns problematiska skrivningar i regeringens förslag som innebär motsättningar mellan de olika uppdragen. Detta kan skapa osäkerhet hos public service-bolagen och hämma den viktiga nyhetsrapporteringen. Det är formuleringarna om att ”stärka bevakningen i svagt bevakade områden” och samtidigt ”ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar” som är svårtolkade. På vilket sätt ska den här hänsynen tas? Innebär det att public service inte ska finnas där det redan finns annan lokalmedia? Får man rapportera från de mindre orterna i ett län men inte centralorten om de kommersiella medierna har sitt fokus där? Ska konkurrenternas ekonomiska förhållanden undersökas för att fastställa huruvida företagen klarar av konkurrensen? I nästa led ska man sedan bedöma om konkurrenten kan anses vara en kvalitativ nyhetsaktör. Från Vänsterpartiets sida värnar vi en mångfald av medier och ser hur viktigt det är för att få många perspektiv belysta, många historier berättade och säkerställa en stark tilltro till journalistiken hos befolkningen. Många av de privata mediebolagen har upplevt ekonomiska svårigheter de senaste åren och det är oroande att utvecklingen gått mot ett fåtal större aktörer och minskad lokal bevakning. Detta måste adresseras på allvar i den nationella mediapolitiken men inte styra regleringen av public service. Vi anser inte att det är public service som utgör ett hot mot den lokala mediemarknaden. Denna uppfattning förstärktes av vad som framkom under riksdagens utfrågning om framtidens public service (2017). Där menade den inbjudna forskaren att den internationella forskningen finner väldigt lite bevis för att public service skulle ha en negativ marknadspåverkan. Forskningen visar däremot att public service vässar de kommersiella mediebolagen och driver på deras investeringar och satsningar på mer samhälls- och nyhetsjournalistik.

Riksdagen bör avslå propositionen i den del som avser förslaget om att Sveriges Television och Sveriges Radio i sin nyhetsverksamhet ska ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar. Detta bör riksdagen besluta.

7 Fokus på ljud respektive rörlig bild i nyhetsverksamheten

Regeringen bedömer att fokus på ljud och bild i nyhetsverksamheten bör kvarstå. Vi menar att gränsdragningen är svår men vi ställer oss bakom den nuvarande skrivningen. Vi tolkar skrivningen som att det finns möjlighet att göra avsteg när det är nödvändigt. En sådan situation kan vara när programföretagen snabbt behöver nå ut med information kring en akut händelse eller av tillgänglighetsskäl. Public service har höga förtroendesiffror och det är till dess kanaler människor ofta vänder sig för att få information som känns tillförlitlig. För att fortsatt kunna förvalta det förtroendet och kunna vara en viktig nyhetsaktör måste det vara möjligt att uppdatera med ny text på en plattform utan att för varje gång behöva spela in nya ljud eller bildklipp.

Vi menar även att allt fler mediaföretag blir multimediala, dvs. sänder tv och poddradio och använder text. Det är då naturligt att även public service i viss mån får utrymme att följa med i den utvecklingen. Det är otroligt viktigt att den här inriktningen

med fokus på ljud och bild inte skapar hinder för att på bästa sätt och med den senaste tekniken tillgängliggöra programinnehåll för personer med funktionsnedsättning.

8 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Det har på senare tid seglat upp en debatt om huruvida SR kan göra exempelvis det populära programmet Sommar i P1 tillgängligt för döva genom en textning av innehållet. Det rör inte specifikt nyhetssändningar som vi skrev om tidigare och vi anser att i den här delen är SR friare och bör utreda frågan vidare i dialog med berörda gruppers intresseorganisationer. Ska public service vara en sammanhållande kraft och vi på allvar menar att alla i samhället ska kunna vara delaktiga i det offentliga samtalet bör vissa ”agendasättande” program tillgängliggöras. Då frågan inte är beredd i vare sig kommitté eller proposition finns inga kostnadsberäkningar och vi lägger därför i dag inte ett skarpt yrkande. Vi har förstått att det också kan finnas svårigheter med upphovsrätten och vi önskar att frågan ska aktualiseras och beredas i nästa villkorsperiod.

9 Minoritetsspråken och teckenspråk

Public service har en viktig roll när det kommer till bevarande och vitalisering av de svenska minoritetsspråken. Att regeringen föreslår en höjning av ambitionerna i förhållande till kommitténs förslag är bra. Det är däremot viktigt att se hur de olika programföretagen inte bara fyller en gemensam funktion utan också enskilt har ett stort ansvar för att det finns många olika former av produktioner på minoritetsspråken. Vänsterpartiet vill därför se att varje programföretag får ett enskilt uppdrag om minoritetsspråken i enlighet med bl.a. Sametingets remissyttrande. Det skulle innebära tydlighet och ett utökat arbete i frågan.

Det är positivt att regeringen föreslår att programföretagen ska arbeta för en dialog med minoritetsspråkens företrädare. En ökad dialog med minoritetsorganisationerna kan ge den hjälp och det stöd programföretagen kan behöva för att bättre upptäcka och tillfredsställa de behov som finns under villkorsperioden. Många av remissvaren vittnar om att programföretagen delvis har brustit i antalet språk som funnits representerade, exempelvis har några av de samiska organisationerna påvisat att programföretagens samiska produktion missar ett antal samiska språk. Dialogen mellan aktörerna skulle kunna erbjuda en plattform för att hantera det. Det är inte acceptabelt att Sveriges urfolk blir hänvisade till våra grannländer för att få ta del av sändningar på sitt eget språk.

Regeringen bör formulera enskilda uppdrag rörande minoritetsspråken till bolagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Finansiering

SVT, SR och UR ska bl.a. informera, underhålla och utbilda. Public service ska ge lyssnare och tittare allt från nyheter och dokumentärer till nöjesprogram och kunskap på ett sakligt och objektivt sätt. Propositionen innebär att vi påför public service-bolagen

större ansvar, fler uppdrag och ökade krav, och det kräver ökade resurser. Regeringen föreslår en 2-procentig ökning och ställer sig positiv till fortsatta effektiviseringskrav.

SR, SVT och UR har i sitt remissvar avfärdat regeringens förslag. De menar att det skulle innebära att man knappt kan upprätthålla dagens verksamhet, och SR menar att en uppräknings på mindre än 3 procent skulle innebära ett direkt rationaliseringskrav. Samtidigt föreslår regeringen en utvidgning av verksamheten på flera områden och presenterar också effektiviseringskrav; det är svårt att utifrån detta få ihop kalkylen. Public service-företagen har redan i dag gjort ett stort jobb med att banta sin verksamhet. SVT har bl.a. de senaste åren lagt ned studior runt om i landet, dragit ned i stödfunktioner såsom ledning och teknik och lagt ned flera av sina titlar. På SR är 75 procent av kostnaderna lönerelaterade, vilket gör bolaget mycket utsatt när den årliga anslagshöjningen inte följer den egentliga löneutvecklingen. I slutändan blir journalistiken lidande. Man har också redan vidtagit åtgärder såsom neddragning av ledning och stödfunktioner i likhet med SVT. Vi undrar när regeringen menar att public service-företagen är tillräckligt effektiviserade och har gjort tillräckligt många nedskärningar.

Vänsterpartiet ser att en ständigt pågående och snabb teknikutveckling kräver mer resurser om vi vill ha ett public service som även fortsättningsvis ska kunna hålla sig relevant och finnas där publiken finns. Vi menar att det föreslagna beredskapsuppdraget kommer att kräva en del resurser även om företagen redan i dag gör mycket. Om regeringen menar allvar med att public service-verksamhet faktiskt ska få utrymme att utvecklas behöver det också synas i förslaget om finansiering. Regeringens bedömning innebär snarare avveckling av många verksamheter.

Enligt regeringens proposition Långsiktig finansiering och stärkt oberoende för public service (2017/18:261) beräknas det nya avgiftssystemet bilda ett överskott som regeringen avser att använda till en avgiftssänkning på sikt. Vi menar att det givet det nuvarande läget och de behov som finns för att utöka viss verksamhet snarare än att skära ned i densamma är motiverat att höja medelstillelningen generellt. I och med att systemet är nytt och konjunkturläget inte fullt ut går att förutse förutsätter vi att regeringen också tar ansvar för att beakta de lägen som kan uppkomma och i så fall ge ett nytt förslag utifrån situationen.

En uppräknings bör göras motsvarande det överskott som uppkommit på public service-kontot under 2019 men till högst 4 procent av nuvarande nivå under år 2020 och därefter 2 procent (inklusive Rikab-medlen). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vasiliki Tsouplaki (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Karin Rågsjö (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Jessica Wetterling (V)

Maj Karlsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Linda Westerlund Snecker (V)